

N:o 4.

Af herr **A. Hedin**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning mot det s. k. truck-systemet.

Uti en af J. Stadling år 1894 utgifven skrift under titel »Vår irländska fråga. Bref till Aftonbladet från en studieresa genom Norrland» omförmäles, bland andra skildringar af det förfärande ekonomiska och moraliska elände, som skogssköflingshandteringen ådragit de nordligare länen, äfven den bland industrialismens många skamlösa yttringar, hvars engelska namn: *truck-systemet* naturaliserats i vårt och flere andra språk.

»Jag började — säger författaren (s. 148) — jag började under mina färder i skogstrakterna komma underfund med åtskilliga ställningar och förhållanden, hvilka till en del äro egnade att förklara det sakförhållandet, att vissa bolags inspektorer, som börjat sin bana som fattige arbetare eller bokhållare, blifvit egare af hundratusentals kronor, och jag har genom senare undersökningar kommit så långt, att jag genom intyg kan styrka, att orsaken, hvarför arrendatorer tvingas att hos den eller den köpmannen taga sina förnödenheter, är den, att inspektoren betingar sig en viss procent, t. ex. 2 kronor 50 öre för hvarje säck mjöl eller spanmål, i stället för att af bolagets medel lemna arrendatorn penningar. Varan fördyras sålunda för arrendatorn, och denna fördyrning är inspektorens förtjenst. Ett åsyna vittne kan på ed intyga, att han sett t. ex. en af ett stort Hernösandsbolags ombud utfärdad anvisning å 8½ alnar ylletyg, 2 kilogram kaffe med mera, der ej något pris var utsatt, och under det arrendatorn höll på att köpa sakerna hos handlanden, förekom ej ett ord om priset. Här har nu köpmannen tillfälle att med 50 procent höja varans pris för den fattige arbetaren. Man kan lätt tänka sig, hvilken tidsspillan och förlust det blir för arbetaren att under vintern eller den del af sommaren, då

han har sin bästa förtjenst, nödgas fara 4 à 6 mil till inspektoren och kanske få vänta en eller ett par dagar på denne herre och till sist ej få penningar, för hvilka han kunde köpa varor för billigaste pris hos hvem han vill, utan får då nöja sig med en anvisning att köpa den och den varan der och der. Det kan genom intyg styrkas, att inspektoren bestämmer dels huru mycket och dels hvad vara arrendatorn skall köpa, t. ex. om han vill köpa hvete- eller rågmjöl, måste han taga kornmjöl — från inspektorens qvarn. — — De ytterst få bolagsarrendatorer, som ej äro skuldsatta hos bolagen, kunna genom sin kredit betinga sig bättre pris på proviant hos enskilde handlande, men det stora flertalet, som har lösöreköp med bolagen och ingen kredit hos allmänheten, är tvunget att taga sina varor hvar helst och till hvad pris inspektorerna behaga bestämma. Häraf framgår, att inspektorerna hafva större fördel af skuldsatta och beroende arrendatorer än af ekonomiskt oberoende».

Öfvanstående är hemtadt ur författarens iakttagelser i Ångermanland. Från öfre Norrland meddelar han (s. 179):

»I öfre Norrland, särskildt inom Lappmarkerna, i all synnerhet de nordligare, der så väl de stora afstånden som den glesa befolkningens fattigdom, lojhet och andliga omyndighetstillstånd göra det hardt när omöjligt för den att genom ombyte af vistelseort söka en bättre utkomst, har en mycket stor del af den fordom sjelfegande befolkningen faktiskt förvandlats till lifegna under bolagen. De äro tvungna, för att ej svälta ihjel, att arbeta åt bolaget: på vintern i skogarne, på våren och en del af sommaren med timmerflottning. I stället för penningar få de proviant 'på kontoret'.

— Huru mycket får ni betalt för arbetet?

— Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.

— Huru mycket betalar ni för provianten?

— Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.

Vid tumningarna utöfva de i allmänhet ingen kontroll, prisen både på arbetet och provianten bestämmas af bolagen. Snart komma arbetarne, inhysingarne, eller hvad de nu skola kallas, i skuld hos bolaget, som gör med dem alldeles såsom det behagar. Att bolagen taga bra betalt för sina varor, det hade jag sjelf tillfälle att utröna. Enligt räkningar, som förevisades mig, hade skogsarbetare i fjor t. ex. fått betala 45 öre kilogram för nästan oätlig blekingssill, då i vintras god norsk sill kunde erhållas för 20 öre kilogram. För en säck mjöl har till och med på senare åren debiterats 40 kronor».

Det förfärliga missbruk, hvarom dessa utdrag ur herr Stadlings sakskrift handla, är ej blott lättare att bekämpa än många andra af

honom berörda missförhållanden, för hvilka bolagsväldet bär ansvaret (jempför rubrikerna »en allmän demoralisation», »bolagsringar», »lönkrögeri och dryckenskap» o. s. v.), utan bör kunna lätt nog utrotas, om lagstiftningsmakten, lyssnande till erfarenheten från andra länder, kraftfullt ingriper med fullständiga bestämmelser och strängt ansvar samt utrustar arbetsinspektion och åklagaremakt med nödig befogenhet.

Dylika missbruk i andra delar af landet hafva tid efter annan omförmäls i pressen, men torde endast i sällsynta undantagsfall komma till allmänhetens kännedom, emedan förtryckta bolagsslafvar dels icke våga, dels ej hafva utväg att göra sin klagan hörd.

Ehuru Riksdagen är vald af blott en mycket ringa röstberättigad minoritet, representerar den dock, enligt grundlagen, svenska folket i dess helhet. Detta betyder icke allenast *rättighet* att utöfva hela folkets åt representationen öfverlåtna makt, utan ock *skyldighet* att utöfva den i allas intresse, att lika mycket skydda deras rätt och främja deras välfärd, hvilka intet inflytande ega å representationens sammansättning, som det af grundlagen politiskt myndigförklarade fåtalets.

Jag vågar tro, att jag rätt uppfattat och ej fåfängt vädjar till denna representationens pligt, då jag härmed tillåter mig att föreslå,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en undersökning om det s. k. truck-systemets användning i vårt land samt derefter till Riksdagen afgifva förslag till de lagbestämmelser, som denna undersöknings resultat befinnas påkalla.

Jag bifogar en redogörelse för lagstiftningen mot detta missbruk i England, Tyskland, Luxembourg, Belgien, Österrike, Schweiz, Norge och Finland.

Stockholm den 15 januari 1896.

A. Hedin.

Bilaga.

Lagstiftningen mot *truck*-ofoget går i vissa länder långt tillbaka i tiden. Såsom den äldsta lagstiftningsåtgärden i England anföres en förordning af 1464 mot de ofog, som bedrefvos inom klädesväfwareyrket, att nemligen tvinga arbetarne att mottaga en stor del

af sin arbetslön i för dem onyttiga varor samt att tillväga dem ullen med bedräglig — för hög — viktberäkning. Såsom den äldsta i Tyskland nämnes en bergsordning från 1548.

De *engelska* påbuden från 1464 till 1887 uppgå till ett antal af tjugu. Den nu gällande lagstiftningen innefattas i Truck Act af år 1831 och Truck Amendment Act af år 1887. Mellan dessa tidpunkter ligger den i följd af parlamentsbeslut år 1870 förordnade kommissionens undersökningar, utförda med det grundliga allvar och den ärliga öppenhet, som plåga utmärka dylika företag i England. Ehuru kommissionens 1871—72 för parlamentet framlagda berättelser med tillhörande vittnesförhållningsprotokoll blottade fruktansvärda missbruk i en ofantlig omfattning, dröjde det dock — afsedt från en aflöningslag 1874, hvilken angick blott strumpväfvarne — ända till 1887, innan någon ändring i den vanmäktiga lagen af 1831 vidtog. »En sådan likgiltighet för den arbetande klassens välfärd — säger Samuel Moore — är karakteristisk för en lagstiftande församling, som till stor del består af kapitalister och kapitalistklassens anhängare.»

Lagen af 1831, i de delar som ännu gälla, innehåller följande föreskrifter rörande aflöningen inom de i lagen uppräknade yrken:

Art. 1. Ej må hädanefter i något arbetsaftal aflöningen bestämmas att utgå annorlunda än i landets gällande mynt. Hvarje deremot stridande bestämmelse vare ogiltig.

Art. 2. Ogiltigt vare och hvarje aftal beträffande stället der, sättet hvarpå, personen till hvilken den arbetaren tillkommande aflöning skall helt eller delvis utgifvas eller användas.

Art. 3. Hela beloppet af den arbetaren tillkommande lön skall till honom faktiskt utbetalas i landets gällande mynt; och hvarje betalning i varor eller på något annat sätt skall, med de af lagen angifna undantag, anses för lagstridig och ogiltig.

Art. 4. Arbetaren eger att, på det af lagen för utkräfvande af tjenstehjonsaflöning angifna sätt eller med hvilka som helst lagliga medel, utkräva den aflöning eller del deraf, som ej blifvit till honom på förut nämnda sätt erlagd.

Art. 5. Mot sådan åtgärd eger svaranden ej att göra gällande någon motfordran eller något afdrag på grund af leverering af varor, som käranden erhållit såsom aflöning eller i afräkning derå, eller mottagit från någon affär eller bod, som tillhör eller ledes af arbetsgifvaren eller i hvilken denne har del eller intresse.

Art. 6. Arbetsgifvaren eger ej krafrätt mot arbetaren för varor, hvilka af arbetsgifvaren eller från en sådan affär eller bod, som i föregående art. betecknas, levererats till arbetaren såsom eller i afräkning å aflöningen.

Art. 7. Om en arbetare faller kommunens fattigvård till last, eger denna att uppbära hans under föregående tre månader intjänade och ej kontant utbetalta aflöning.

Art. 8. Betalning medelst banksedlar, vexlar eller anvisningar å en bankir inom 15 mils afstånd skall ej anses lagstridig, om arbetaren samtycker till sådant aflöningssätt.

Art. 9. Arbetsgifvare, som själf eller genom person, som är satt i hans ställe, direkt eller indirekt ingår ett lagstridigt aftal eller verkställer en lagstridig aflöningsuppörelse, är förfallen till böter å högst 10, andra gången högst 20 och tredje gången högst 100 pund.

Art. 10. I vissa fall skall öfverträdelse andra gången betraktas som första, och tredje som andra, och ingen öfverträdelse anses för andra eller tredje, om mellan densamma och den nästföregående ligger en tid af minst 2 år.

Art. 13. Delegare i en affär är ej personligen ansvarig för meddelegares öfverträdelse.

Art. 14 handlar om stämningssätt.

Art. 17 föreskrifver, att fällande dom ej kan kasseras på grund af formfel.

Art. 20. Lagen är ej tillämplig å hustjenare.

Art. 23. Lagen skall ej vara till hinder för, att arbetsgifvaren förser arbetaren med läkemedel och läkarehjälp, eller med bränsle, eller med materialier och verktyg, som arbetaren använder i bergsbruket, eller med hö, spanmål eller annan föda för häst eller annat lastdjur eller dragare, som arbetaren för yrket behöfver, eller att till arbetaren mot hyra upplåta något föremål, eller att förse honom med lifsmedel beredda i arbetsgifvarens hus, att der af arbetaren förtäras, eller att för sådan hyra, medicin eller läkarehjälp, bränsle, verktyg, hö m. m., lifsmedel eller för penningeförskott i något sådant ändamål, göra innehållning eller afdrag å aflöningen; förutsatt att sådant afdrag ej öfverstiger verkliga värdet, och att det ej sker med mindre skriftligt aftal derom egt rum, undertecknad af arbetaren.

Art. 24. Lagen skall ej heller vara till hinder för, att arbetsgifvaren försträcker arbetaren penningar till inbetalning af bidrag till en i öfverensstämmelse med lag stiftad understödsförening eller sparbank, eller till sjukvård, eller att från arbetslönen afdraga förskjutna medel för barnens undervisning.

Art. 25. Hvarje mellan arbetsgifvaren och arbetaren med afseende å arbetslönen ingången skriftlig eller muntlig, direkt eller indirekt öfverenskommelse i denna lags syfte och för dess ändamål, hvarigenom ena parten afsett att ålägga den andra en förpligtelse, skall vara och betraktas såsom kontrakt.

Art. 27 inskränker lagens giltighet till den del af det förenade konungariket, som kallas Storbritannien.

Om denna lag säger den förut åberopade engelske författaren, att den knappt hade trädt i kraft, innan dess otillfredsställande beskaffenhet blef uppenbar. Dess största brister bestodo deri, att ingen myndighet hade sig särskildt uppdraget att handhafva den, medan arbetaren, som mot arbetsgifvaren anlitate laga åtgärd med risk att mista sitt bröd, på sin höjd hade den fördelen att påräkna, att domstolen kunde tillerkänna honom en del af böterna, dock ej öfver 20 pund; att processkostnaderna voro för höga och böterna alltför låga gentemot den stora vinsten af Truck-systemet; samt att många viktiga industrigrenar stodo utom lagens bestämmelser, och att vissa bland dem kunde obehindradt kringgås. »Den naturliga följden var, att så snart den första skrällen öfvervunnits, arbetsgifvarne åter fattade mod och gjorde sig till uppgift att direkt eller på omvägar bjuda lagen trots.» Högljudda klagomål förspordes, och de af en tidning företagna undersökningar lade i dagen att Truck-systemet stod i fullaste flor i ett par grefskap. Först efter flere årtionden blef ofvannämnda undersökningskommission förordnad, hvilkens redogörelse*) jemte berättelsen om den belgiska undersökningen femton år senare — som framtvangs genom de svåra oroligheterna i Liège och Charleroi 1886 — torde kunna sägas innehålla en uttömmande framställning af Truck-systemets mångfaldiga bedrägerier. Sedan den engelska kommissionens verksamhet afslutats, skulle det ytterligare dröja halfannat decennium, innan den lag kom till stånd 1887, hvilken i vissa delar ändrar och fullständigar 1831 års lag, men ganska visst icke utgör lagstiftningens sista ord.

Lagen af 1887 är af följande innehåll:

Art. 1 bestämmer, huru lagarne af 1831 och 1887 skola hvar för sig och i förening benämnas. Den förre kallas i lagen af år 1887 »hufvudlagen».

2. Bestämmelserna i hufvudlagen skola utsträckas till alla arbetare, som angifvas i tionde sektionen af 1875 års *Employed and Workmen Act*, uttrycket yrkesarbetare (*artificer*) i hufvudlagen skall anses innefatta alla arbetare, till hvilka hufvudlagen genom denna lag utsträckes, och alla härmed ej öfverensstämmande föreskrifter i den förre upphävas.

3. När helst genom öfverenskommelse, enligt sedvana eller eljest en arbetare är berättigad att före den bestämda aflöningsdagen uppbära ett förskott såsom del af lönen eller i afräkning derå, skall det ej vara arbetsgifvaren lagligen tillåtet att vägra sådant förskott eller att derå göra något afdrag såsom »provision, diskonto, ränta eller dylikt».

4. Ingen bestämmelse i hufvudlagen eller i denna lag gör ett med arbetare i landthushållningen slutet aftal olagligt, hvilket afser att, utom det kontanta lönebeloppet, såsom ersättning för hans tjänster bestå honom föda, icke berusande dryck, bostad eller andra förmåner.

5. Vid laga åtgärd, som arbetare vidtager för utbekommande af sin aflöning, eger arbetsgifvare ej att göra gällande afdrag eller motfordran för varor, som enligt arbetsgifvarens eller hans fullmäktigs (*agent*) anvisning af någon levererats åt arbetaren; och en arbetsgifvare eller hans ombud eller en person, som enligt enderas anvisning till arbetaren levererar varor, är ej berättigad att stämma honom för fordran på grund af sådant utlemnande af varor.

6. Ingen arbetsgifvare må direkt eller indirekt, sjelf eller genom sin fullmäktig, såsom uttryckligt eller underförstådt vilkor vid eller för en arbetares anställning, ålägga denne några föreskrifter angående stället der, eller sättet hvarpå, eller personen hos hvilken någon till honom utbetald aflöning eller del deraf skall utgifvas; och ingen arbetsgifvare må sjelf eller genom sin fullmäktig afskedta en arbetare med

*) En öfversigtlig sammanfattning häraf är meddelad af Samuel Moore uti Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik 1889.

anledning af stället der, sättet hvarpå, eller personen hos hvilken aflöning eller del deraf, som af arbetsgifvaren till arbetaren erlagts, blifvit utgifven eller icke blifvit utgifven.

7. Der af arbetsgifvaren något afdrag för skolundervisning göres från arbetarens aflöning, skall arbetaren, om han sänder sitt barn till en af honom vald, af staten inspekterad skola, vara berättigad att få skolafgiften för barnet till denna skola bekostad af arbetsgifvaren efter samma grund och till samma belopp som öfrige arbetare, å hvilkas aflöning arbetsgifvaren gör dylika afdrag.

I detta stadgande betyder »af staten inspekterad skola» hvarje folkskola (*elementary school*), som inspekteras under ledning af undervisningsdepartementet uti England eller Skotland, eller nationalundervisnings-kollegiet uti Irland.

8. Afdrag må ej göras från arbetslönen för slipning eller lagning af verktyg, såvida ej derom ingåtts öfverenskommelse, som icke utgör del af arbetskontraktet.

9. Der afdrag göras från arbetarens aflöning för barns undervisning eller med hänsyn till medicin, läkarhjälp eller verktyg, skall arbetsgifvaren själf eller genom sin fullmäktig minst en gång årligen uppgöra noggrann räkenskap öfver inkomst och utgifter med afsende å dylika afdrag och förelägga den till två af ifrågavarande arbetare utsedda revisorers granskning, och skall han för revisorerna förete alla böcker, verifikationer och dokument, samt tillhandagå dem med alla andra hjälpmedel, som för granskningen erfordras.

10. Der artiklar af någon förfärdigas i hans eget hem eller annorledes utan biträde af honom underlydande person, undantagandes medlem af hans egen familj, skola hufvudlagen och denna lag tillämpas såsom om han vore arbetare, och såsom bodinnehafvaren, handlanden eller annan person, hvilken för sin rörelse köper dessa artiklar, vore hans arbetsgifvare, och denna lags föreskrifter rörande betalning af arbetslön tillämpas, såsom om priset för en artikel vore arbetslön, förtjenad under de sju dagar som närmast föregå den dag, då arbetsgifvaren mottagit en artikel af arbetaren. Denna bestämmelse skall tillämpas endast å artiklar under fem pundts värde, stickade eller annorledes förfärdigade af ull, stickgarn, garn, tyg, stuff, trikå, linne, bomullskorderoj, sers, bomull, läder, pelsverk, hampa, lin, mohair, silke, eller någon blandning deraf, eller tillverkade eller preparerade af ben, tråd, silkes- eller bomullspetsar eller spetsar af blandadt material. Der så skulle synas Hennes Maj:t drottningen i rådet lämpligt, i de personers intresse, som förfärdiga artiklar, å hvilka denna bestämmelse i något grefskap eller å någon ort i det förenade konungariket är tillämplig, skall Hennes Maj:t ega att, genom i rådet fattadt beslut, inställa dess tillämpning för ifrågavarande grefskap eller ort, och skall den sålunda träda ur kraft, helt eller delvis och med eller utan inskränkningar eller undantag, allt efter som i beslutet är förordnad.

11. Arbetsgifvare eller dennes fullmäktig, som öfverträder eller underlåter att uppfylla förestående bestämmelser i denna lag, skall anses skyldig till öfverträdelse af hufvudlagen och förfallen till de straff, som föreskrivas i nionde sektionen af sistnämnda lag, såsom om öfverträdelsen vore en sådan, som der nämnes.

12. (1.) Har en öfverträdelse för hvilken en arbetsgifvare, i kraft af hufvudlagen eller denna lag, är förfallen till straff, i verkligheten begåtts af någon hans fullmäktig eller annan person, skall denne vara förfallen till samma straff såsom om han vore arbetsgifvare.

(2.) Beskylles en arbetsgifvare för öfverträdelse af hufvudlagen eller denna lag, skall han vara berättigad, medelst af honom behörigen gjord anmälan, att få annan person, hvilken han angifver såsom den verkliga skyldige, stald inför rätta å den för målet utsatta tid; och om, efter att öfverträdelsens verklighet ådagalagts, arbetsgifvaren tillfyllestgörande bevisat, att han gjort hvad på honom bort ankomma för att betrygga verkställigheten af dessa lagar, och att annan person begått öfverträdelsen i fråga utan arbetsgifvarens vetskap, samtycke eller medskuld, skall denna person summariskt dömas till ansvar och arbetsgifvaren frikännas.

Om det, vid upptäckandet af en öfverträdelse, blifver tillfyllestgörande ådagalagdt för vederbörande fabriks- eller grufinspektör eller, i Skotland, *procurator fiscal*, att arbetsgifvaren har gjort hvad på honom bort ankomma för att betrygga verkställigheten af dessa lagar, samt genom hvilken person öfverträdelsen begåtts, äfvensom att det skett utan hans vetskap, samtycke eller medskuld, skall inspektören eller procuratorn i första hand ingripa mot den person, som han anser för den verkligt skyldige, utan att först vända sig mot arbetsgifvaren.

Återstående artiklar (13—18) ålägga fabriks- och bergverksinspektörer att öfvervaka truck-lagarnes tillämpning, meddela processuella föreskrifter, bestämma hur böterna skola användas, förklara vissa termer, angifva hvilka äldre bestämmelser i ämnet upphävas, samt förordna om truck-lagstiftningens utsträckning till Irland.

Trots de ostridiga förbättringar, som införts genom 1887 års lag, har den engelska lagstiftningen mot *truck*-ofoget äfven i sin nuvarande skepnad varit föremål för väsentliga anmärkningar. S. Moores kritik i den förut åberopade afhandlingen påvisar många

och betydande brister. Han motser väl att den nuvarande lagstiftningen kan göra slut på det värsta ofoget, dock endast under den förutsättningen att »antalet fabriks- och bergverksinspektörer så ökas, att de blifva i stånd att uppfylla de nya pligter, som dessa lagar älägga dem». Men han förutser att missbruken ej utan ytterligare och kraftigare åtgärder kunna undanröjas. »Vi se», säger han, »huru kapitalister och bolag, som sysselsätta icke hundratals utan tusentals arbetare, finna sin fördel uti inrättandet af salubodar och använda ej blott sina ofantliga moraliska tvångsmedel, utan äfven, och det helt obesväradt, lagstridig påtryckning, för att försäkra sig om sina arbetare såsom kunder för dessa bodar». Han tillägger att det icke är möjligt att förvänta »en fullständigt tillfredsställande lagstiftning i ämnet af ett parlament, som representerar kapitalistklassen och till stor del består af kapitalister».

Den nu för hela *tyska riket* gällande lagstiftningen i ämnet hvilat på nordtyska förbundets Gewerbeordnung af den 21 juni 1869, som under åren 1870—1872 utsträcktes till de fyra sydstaterna. Efter de genom lagarna af 17 juli 1878 och 1 juli 1883 vidtagna ändringar har tyska rikets Gewerbeordnung i den del, som handlar om ifrågavarande ämne, slutligen i lagen af 1 juni 1891 erhållit följande lydelse (§§ 115, 115 a, 116, 117, 118, 119, 119 a, 119 b):

§ 115. Yrkesidkarne äro förpligtade att i riksmünt beräkna och kontant utbetala sina arbetares löner. De få ej till arbetarne utborge några varor. Dock är det tillåtet att i afräkning å aflöningen till arbetarne leverera lifsmedel till anskaffningskostnaden, bostad och nyttjande af jord till de å orten gängse hyres- och arrendepris, bränsle, lyse, regelbundet kosthåll, läkemedel och läkarehjelp, liksom verktyg och råämnen för de åt dem uppdragna arbeten till den genomsnittskostnad arbetsgifvaren vidkänts. Levererandet af verktyg och råämnen för ackordsarbeten till högre pris är tillåtet, om detta icke öfverstiger det i orten gängse och är på förhand aftaladt.

§ 115 a. Utbetalning af eller förskott å aflöning får ej utan den lägre förvaltningsmyndighetens tillstånd ega rum å värdshus, utskänkningsställen eller handelslokaler; de få ej ske till tredje man på grund af affärsaftal eller derom upprättade handlingar, som enligt § 2 i lagen af 21 juni 1869 angående beslagtagande af arbets- eller tjänstaflöning äro rättsligt ogiltiga*).

§ 116. Arbetare, hvilkas fordringar reglerats på ett mot § 115 stridande sätt, kunna när som helst yrka betalning enligt den i § 115 stadgade norm, utan att invändning deremot kan grundas på det som i betalnings ställe blifvit till dem öfverlemnadt. Detta, så vidt det ännu finnes hos mottagaren eller han deraf hemtat vinst, tillfaller den hjälpkassa, som arbetaren tillhör; om en sådan ej finnes, en annan å orten till arbetarnes bästa bestående kassa, som kommunalmyndigheten bestämmer och, om en sådan ej finnes, ordfattigkassan.

§ 117. Kontrakt, som stå i strid med § 115, äro ogiltiga.

Detsamma gäller om aftal mellan yrkesidkare och de af dem sysselsatta arbetarne, att de senare skola taga sina förnödenheter från vissa försäljningsställen, likasom öfver hufvud om aftal angående användning af deras arbetsförtjenst till något annat ändamål än delaktighet uti inrättningar till förbättrande af arbetarnes eller deras familjers belägenhet.

§ 118. För varor som utlemnats på kredit i strid med § 115 kan fordringsegaren icke söka betalning, ej heller hans fordran genom afräkning eller eljest göras gällande, utan åtskilnad om den omedelbart uppstått mellan parterna eller medelbart förvärfvats. Deremot tillfalla sådana fordringar den i § 16 nämnda kassa.

§ 119. Lika med yrkesidkare i 115—118 paragrafernas mening skola anses deras familjemedlemmar, biträden, fullmäktige, föreståndare, tillsynshafvande och faktorer, likasom andra yrkesidkare, i hvilkas yrkesdrift en af de här nämnda personerna omedelbart eller medelbart tager del.

§ 119 a. Löninnehållningar, som yrkesidkare betingat sig till säkerhet för ersättande af en genom rättsvidrig upplösning af arbetsförhållandet dem orsakad skada eller ett för sådant fall aftaladt straff, få

*) Enligt den åberopade paragrafen kan det i § 1 af samma lag stadgade skydd för arbetarens aflöning ej med laglig verkan omintetgöras eller inskränkas genom kontrakt; och i samma omfattning äro äfven afhändelse, anvisning, förpantning eller annat »Rechtsgeschäft» ogiltiga.

vid de särskilda lönebetalningarna ej öfverstiga en fjerdedel af den till betalning förfallna aflöningen, i det hela ej beloppet af en medel-veckolön.

Genom statutarisk bestämmelse af en kommun eller en förening af kommuner (Kommunalverband) kan för alla industriella yrken eller vissa slag af dem fastställas:

1. att aflönings- och förskottsutbetalningar skola ske med bestämda mellantider, som ej få vara längre än en månad eller kortare än en vecka;
2. att den af minderårige arbetare intjenade aflöning utbetalas till föräldrar eller förmyndare och blott med dessas skriftliga tillstånd, eller efter af dem meddeladt intyg om emottagande af den senaste lönutbetalningen, omedelbart till de minderårige;
3. att yrkesidkarne hafva att med vissa mellantider till föräldrar eller förmyndare göra meddelande om de till minderårige utbetalade lönebeloppen.

§ 119 b. Under de i §§ 115—119 betecknade arbetare förstås också de personer, som för bestämda yrkesidkares räkning äro, utom dessas arbetslokaler, sysselsatta med förfärdigande af industriella alster, och detta äfven i det fall att de sjelfva anskaffa råämnen och hjälpmaterialier.

Slutligen höra observeras straffbestämmelserna i lagens Titel X. Enligt § 146 skall yrkesidkare, som öfverträder § 115, straffas med högst 2,000 marks böter eller, vid oförmåga att dem gälda, högst 6 månaders fängelse; öfverträdelse af § 115 a är belagd med intill 150 marks böter eller, som förvandlingsstraff, högst 4 veckors »Haft», o. s. v.

Den, såvidt jag känner, nyaste lagen i ämnet är den för storhertigdömet *Luxembourg* gällande, af 12 juli 1895, hvilken stadgar:

1. Arbetarnes aflöning skall utbetalas i metalliskt eller pappersmynt, som är gångbart i hertigdömet. Alla betalningar, som ske i annan form, äro ogiltiga.
2. Likväl kunna arbetsgifvarne i afräkning å aflöningarna tilldela arbetarne:
  - 1:o) bostad;
  - 2:o) nyttjanderätt till jord;
  - 3:o) för arbetet nödiga verktyg och instrument, äfvensom underhåll af dem;
  - 4:o) för arbetet nödiga råämnen och materialier, som enligt vedertaget bruk eller aftalsvilkoren hafva att förskaffa;
  - 5:o) lifsmedel;
  - 6:o) kläder;
  - 7:o) bränsle.

De under n:is 3—7 inbegripna föremål kunna ej påföras arbetaren i räkning till högre pris än anskaffningspriset.

Spirituösa drycker af hvad slag som helst äro uteslutna från det medgifvande denna artikel innehåller.

3. Utbetalning af aflöningar till arbetarne får ej ega rum uti värdshus, utskänkningsställen, magasin, butiker eller tillstötande lokaler.

4. Aflöningarna skola utbetalas till arbetaren minst två gånger i månaden, med högst sexton dagars mellanrum. För de efter mått, pr styck eller på ackord utförda arbeten skall afräknings- eller slutlig uppgörelse ske minst en gång i månaden.

5. Det är såväl arbetsgifvare, som direktörer, verkmästare, tjänstemän, öfver- eller under-entreprenörer vid en offentlig eller enskild förvaltning förbjudet, att påtvinga en under deras befäl stäld arbetare eller med honom aftala om vilkor, som äro af beskaffenhet att afhända honom det fria förfogandet öfver hans aflöning.

6. Å arbetarens aflöning kan innehållning endast ega rum:

- 1:o) för böter på grund af ett i anstalten på behörigt sätt anslaget ordningsreglemente (règlement d'ordre intérieur, Betriebs-Ordnungs-Reglement);
- 2:o) till ersättning för skada, orsakad genom arbetarens förvållande;
- 3:o) för bidrag som arbetaren är skyldig till understöds- och sjelfhjelpskassor;
- 4:o) för de enligt vilkoren i art. 2 levererade föremål;
- 5:o) för kontanta förskott;
- 6:o) för betalning af skatter i enlighet med art. 14 i lagen af 25 februari 1891; uti de under n:is 1, 2, 3 och 5 af denna artikel upptagna fall kan löneinnehållningen ej öfverstiga en tiondedel af aflöningen.

7. Undantagandes för varor levererade till en af arbetaren idkad handel, kan arbetsgifvare, direktör, verkmästare, tjänsteman vid en offentlig eller enskild förvaltning, öfver- eller under-entreprenör ej söka betalning för varor levererade under andra än de i art. 2 anförda vilkor.

8. Intill dess bevisning om motsatsen förebragts, skall hvarje af arbetarens, direktörens (o. s. v. lika med uppräknigen i art. 7) hustru eller barn varuleverans anses hafva skett af arbetsgifvaren sjelf, direktören (o. s. v.) till arbetaren.

Likaledes skall hvarje leverans till arbetarens hustru eller hemmavarande barn anses hafva skett till arbetaren sjelf.

9. Arbetsgifvare, som sjelf eller genom den som i hans ställe är satt (agents ou mandataires — Angestellte oder Bevollmächtigte) öfverträder någon bestämmelse i denna lag straffes med böter från 50 till 2,000 francs.

Direktörer, verkmästare, tjänstemän i en offentlig eller enskild förvaltning, öfver- eller under-entreprenörer, som begått sådan öfverträdelse, äro förfallne till samma straff. Likväl, om de handlat enligt föreskrifter af arbetsgifvaren eller förman som har att befälla öfver dem, och utan att häri hafva ett personligt intresse, äro de ej underkastade högre böter än 26 till 100 francs, som kunna af arbetsgifvaren utkrävas, med denne förbehållen rätt att af den bötfälde söka sitt åter.

De såsom betalning lemnade föremål, som ännu befinna sig i arbetarens hand, skola beslagtagnas till fattigkassans förmån. Om arbetaren konsumerat eller sålt dem, är han pligtig att till samma kassa erlägga beloppet till den del det ländt honom till vinst.

Hvarje laga åtgärd på grund af öfverträdelse af denna lags föreskrifter preskriberas med utgången af sex månader från den dag, då öfverträdelsen egt rum.

10. Första boken och art. 566 i strafflagen äfvensom lagen af 18 juni 1879 angående förmildrande omständigheter tillämpas å öfverträdelser af denna lags föreskrifter.

11. Denna lag gäller hvarken jordbruksarbetare eller tjänare eller öfver hufvud arbetare, som hafva kost och husrum hos arbetsgifvaren.

12. Lagen af 10 maj 1892 om vilkorlig dom skall ej tillämpas å förbrytelser mot denna lag.

Förebilden för denna lag är tydligen att söka i den *belgiska* lagen i ämnet af 16 augusti 1887. I Belgien hade truck-systemets bedröfliga missbruk, såsom officiella undersökningar ådagalagt, uppnått förfärande proportioner. Resultaten af den år 1886 förordnade stora arbetarekommissionens undersökningar rättfärdiga fullkomligt det omdömet af en bekant ekonomist, att de i Belgien förekommande olika aflöningsätten vore lika många sätt att beröfva arbetaren en del, ända till 25 proc., af den aflöning, som rätteligen tillkomme honom. Kommissionens utredning och förslag framtvingo den nyssnämnda aflönings-lagen, hvilken emellertid väsentligen skiljer sig från kommissionens förslag, ännu mera från det af dess ledamot Morisseaux, hvilken torde erkännas för landets förnämsta auktoritet i hithörande spörsmål, utarbetade första utkastet, som ville frigöra arbetarne från det af arbetsgifvarne med förkärlek hyllade förskottssystem, genom hvilket de förre bragtes i ett ohjelpligt beroende. När lagen kommit till stånd, förutsades också att man knappt vågade hoppas, att den skulle afhjelpa ens de allra gröfsta missbruken och bringa arbetsgifvarne till en »sedlighetens grundsats i högre grad än hittills motsvarande uppfattning af truck-öfoget» (dr Herkner i Archiv für soziale Gesetzgebung 1888). En uppseendeväckande debatt i belgiska representantkammaren förlidet år har också föranledt en undersökning, som konstaterat att väfvarnes i Gent klagomål öfver bedräglig mätning af deras arbetsprodukt voro fullt berättigade.

Lagens innehåll är följande:

Art. 1. Arbetarnes aflöning skall utbetalas i metalliskt mynt eller i pappersmynt, som har laglig kurs. Alla i annan form verkställda betalningar äro ogiltiga (*nuls et non avenue*).

Art. 2. Dock kan arbetsgifvaren med rätt till afräkning å aflöningen åt sine arbetare bestå:

1. bostad;
2. nyttjanderätt till jord;
3. de för arbetet nödiga verktyg eller instrument äfvensom deras underhåll;

4. för arbetet erforderliga råämnen eller materialier, hvilka af arbetarne öfvertagas enligt gällande sedvana eller enligt bestämmelserna i deras arbetsaftal;
5. likaledes uniform eller särskild dräkt, der arbetarne skola använda sådan.

De under n:is 3, 4 och 5 innefattade föremål få ej i räkning påföras arbetaren till högre pris än handelsvärdet.

Art. 3. Den permanenta deputationen*) kan bemyndiga arbetsgifvarne att, med rätt till afräkning å aflöningen, till arbetarne leverera lifsmedel, kläder, bränsle, derest dessa varor lemnas till inköpspris.

Deputationen bestämmer de villkor, hvaraf bemyndigandet beror.

Om på orten finnes ett industri- och arbetsråd, skola villkoren förut underställas rådets eller dess vederbörande sektionis yttrande.

De bemyndiganden, som deputationen beviljat, kunna med anledning af missbruk när som helst återkallas.

Om bemyndigande vägras eller återkallas, kan besvär anföras hos Konungen inom en månad från den dag vederbörande fått del af deputationens beslut.

Art. 4. Utbetalandet af aflöningar till arbetarne får ej ske i värdshus, utskänkningsställen, magasin, bodar eller dit angränsande lokaler.

Art. 5. Lönebelopp som ej öfverstiga 5 francs för dag skola betalas till arbetaren minst två gånger i månaden, med högst 16 dagars mellantid. För hemarbete, styckarbete eller ackordsarbete skall partiel eller slutlig uppgörelse ega rum minst en gång hvarje månad.

Art. 6. Undantagandes de i n:is 3—5 af art. 2 angifna fall, är det såväl arbetsgifvarne som direktörer, verkmästare, gruftillsynsmän, tjänstemän vid en offentlig eller privat förvaltning, öfver- eller underentreprenörer förbjudet att påtvinga eller aftala med arbetare, som stå under deras befäl, villkor som äro af beskaffenhet att beröfva arbetaren fri disposition öfver sin arbetsförtjenst.

Likväl kan upplåtande af bostad eller jord, såsom i n:is 1 och 2 af art. 2 sägs, utgöra föremål för aftal mellan arbetsgifvare, direktörer (o. s. v. lika med uppräknigen i föregående stycke) och arbetarne, förutsatt att dessa aftal ingås af fri vilja.

Art. 7. Innehållning å arbetarens aflöning kan endast ega rum:

1. För böter, som förverkats på grund af det uti etablissementet behörigen anslagna reglemente för dess inre ordning;
2. För bidrag, som arbetaren är skyldig till understöds- och sjelfhjelpskassor;
3. För prestanda, som egt rum under de genom art. 2 och 3 medgifna villkor;
4. För penningförskott; men blott till belopp af en femtedel af aflöningen.

Såsom förskott skall anses köpeskillingen för en af arbetsgifvaren till arbetaren såld byggnadstomt.

Art. 8. Undantagandes för varor levererade till en af arbetaren idkad handelsrörelse, kan arbetsgifvare (o. s. v. lika med uppräknigen i § 6) ej söka betalning för hvad han till arbetaren lemnat under andra än de i art. 2 och 3 angifna villkor.

Art. 9. Intill dess bevisning om motsatsen förebragts, skall hvarje leverans af varor genom arbetsgifvarens (o. s. v.) hustru eller barn anses hafva skett genom arbetsgifvaren sjelf (eller direktören o. s. v.). Likaså anses det som lemnats till arbetarens hustru eller hemmavarande barn hafva blifvit levererat till honom sjelf.

Art. 10. Arbetsgifvare, som sjelf eller genom sina agenter och fullmäktige öfverträdt någon af bestämmelserna i art. 1—7, straffes med böter från 50 till 2,000 francs.

Direktörer, verkmästare (o. s. v.), som begått enahanda öfverträdelse, äro förfallna till samma straff. Dock, om de handlat enligt föreskrifter af arbetsgifvare eller förman, som har att befälla öfver dem, och utan att häri hafva ett personligt intresse, äro de endast underkastade böter från 26 till 100 francs, hvilka kunna af arbetsgifvaren utkrävas, med denne förbehållen rätt att af den bötfälde söka sitt åter.

Hvarje laga åtalsätgård på grund af öfverträdelse af denna lags föreskrifter preskriberas med utgången af sex månader från den dag, då öfverträdelsen egt rum.

Art. 11. Första boken af strafflagen, utan undantag för kap. VII och art. 85, tillämpas å ofvan nämnda öfverträdelser.

Art. 12. Denna lag gäller hvarken jordbruksarbetare eller tjenare eller öfver hufvud arbetare, som hafva kost och husrum hos arbetsgifvaren.

*) Den »permanent deputationen» är ett af hvarje provinsråd (landsting) valdt ständigt utskott med vidsträckt befogenhet.

I *Österrike* är genom nu gällande Gewerbeordnung yrkesidkare ålagdt att utbetala aflöningarna i kontanta penningar, och förbjudet att verkställa aflöningen i värdshus eller utskänkningslokaler. Fordringar af arbetarne för utborgade varor kunna af yrkesidkare ej utsökas eller afräkningsvis eller annorledes göras gällande.

Den *schweiziska* förbunds lagen angående arbete i fabriker af 23 mars 1877 stadgar i art. 10:

Fabriksägare äro förpligtade att, senast hvarannan vecka, kontant i lagliga myntsorter, i fabriken utbetala arbetarnes aflöning.

Genom särskild öfverenskommelse mellan arbetsgifvare och arbetstagare eller genom fabriksordningen kan äfven månatlig betalning bestämmas.

Å aflöningsdagen får ej mer än den sista vecko aflöningen blifva utestående. Vid styckarbeten äro betalningsförhållandena mellan parterna intill arbetets fullbordan öfverlåtna åt deras ömsesidiga öfverenskommelse.

Utan ömsesidigt medgifvande kunna inga »Lohnbetreffnisse»(?) för särskilda ändamål (Specialzwecke) innehållas.

I art. 19 föreskrifves, att öfverträdelse af denna lag eller af vederbörande tillsynsmyndighets skriftligen meddelade anvisningar drabbas, oafsedt de civilrättsliga påföljderna, af 5—500 francs böter. Vid upprepad öfverträdelse må (darf) domstolen, utom böter, äfven döma till högst 3 månaders fängelse.

Den *norska* lagen om tillsyn med arbete i fabriker m. m. af 27 juni 1892 stadgar i § 30:

Opgjør mellem Arbejdsgivere og Arbejdere skal finde Sted mindst en Gang ugenlig i kontante gangbare Penge og paa eller ved Arbejdsstedet.

Reglement eller særlig Overenskomst mellem Arbejdsgivere og Arbejdere kan dog bestemme andre Opgjørsfrister.

Der maa ikke fra Arbejdernes Lønning gjøres Fradrag i særskilt Øiemed uden deres udtrykkelige Samtykke eller med Hjemmel i Lovgivningen eller Reglementet.

i § 41:

Arbejdsgiver, der — — — overtræder de i § 30 indeholdte Forskrifter om Opgjør med Arbejdere, straffes med Bøder fra fem til to hundrede Kroner.

i § 46:

De i denne Lov omhandlede strafbare Handlinger paataales af det offentlige*).

i § 47:

De i Henhold til denne Lov idømte Bøder tilfalder Distriktets offentlige Sygekasse eller, saalænge saadan ikke er oprettet, et Hjælpefond for Arbejdere, der anvendes efter Kongens Bestemmelse.

I *Finland* är stadgadt redan genom förordningen om näringarna af 31 mars 1879:

Yrkesidkare är skyldig att till sina biträden, arbetare och lärlingar utbetala den betingade penningelönen i landets gällande mynt, och må anvisningar å penningar eller varor i dess ställe icke beagnas.

*) Med ett enda undantag, hvilket ej gäller § 30.